

TKP'nin Atatürk ve 10 Kasım değerlendirmesi

"Altı Ok'u benimsiyoruz"

"Türk ordusunun kahraman fedakâr askerlerinin o kadar kan döktüğü Türkiye'nin bağımsızlığını koruma mücadelesi, halkın kutsal bir borcudur. Biz, komünistler, Türkiye'nin bağımsızlığının tehlikeye düşmesi durumunda bağımsızlığın ordusunun ilk neferleri olacağımızı ilan ediyoruz. Cevap veriyoruz: Türk halkı köle olmayacak, bağımsızlığın kaybedilmesine tahammül etmeyecek. Bunun içinse milli düşünen bütün unsurları, işçi sınıfı ve köylülükle hemen birleştirmek ve halkı bağımsızlığı korumaya yönelik tek bir iradede bir araya getirmek."

Komintern'in 1935 yılındaki VII. Kongresi'nde alınan kararla her ülkede Anti-Faşist Halk Cepheleeri kurma siyaseti benimsenmiştir. Bu siyasetin Türkiye koşullarına uyarlanmasında özellikle Ankara hükümetinin Sovyet dostu olması dikkate alınmıştır.

Türk sosyalist hareketinin Atatürk'e bakışı bugüne kadar hep tartışılmalıdır. Biz de Mustafa Kemal Atatürk'ün 78. ölüm yıldönümü vesilesiyle bu konuya dair üç önemli belgeyi sizlerle paylaşmak istedik. Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) en üst düzey yetkilileri tarafından Atatürk'ün vefatının hemen arifesinde ve hemen sonrasında kaleme alınan bu belgeler, Türk komünistlerinin Atatürk ve Kemalizme bakışını yansıtırken, dönemin Türkiye'si hakkındaki değerlendirmeleri de içeriyor.

Bunlardan kutu içinde tam metnini sunduğumuz ikincisi, İ. Erdem imzasıyla(1) Komünist Enternasyonal'in (Komintern) yayın organı *Rundschau*'da (No. 57) 24 Kasım 1938 tarihinde Almanca olarak yayımlanmış. Atatürk'ün vefatı dolayısıyla yazılan "Türk Halkı Cumhuriyetin Bağımsızlığının Bekçisidir" başlığını taşıyan yazı, daha önce bu dergiden Türkçeye çevrilmiş(2) olmakla birlikte biz, Komintern arşivinde yazının Rusça aslının daktilo metnine ulaştık. İki metni

karşılaştırdığımızda Almanca metinde bazı eksiklikler ve yanlışlar tespit ettik. Dolayısıyla metni Rusçadan yeniden çevirip yayımlamayı uygun gördük.(3) Belge, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin

Belgeler, Alman faşizminin yükseldiği, İkinci Dünya Savaşı'nın kendini hissettirdiği koşullarda kaleme alınmıştır.

(SBKP) ve Komintern'in arşivini bünyesinde bulunduran Rusya Toplumsal Siyasal Tarih Devlet Arşivi'nde (RGASPI) fond 495, liste 11, dosya 393, yaprak 99-102 numaralarıyla kayıt altındadır.

Hemen aşağıda sunduğumuz ilk belge ise imzasızdır. Ancak üslup, fikir, ele aldığı konular ve diğer yazıyla neredeyse birebir örtüşen bazı cümlelerden yazının İ. Erdem'e ait olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yukarıda bahsi geçen yazıyla aynı dosyada peşi sıra bulunmaları da bu kanımızı güçlendirmektedir. "Türk Halkını Birleştirmek" başlığını taşıyan 2 Kasım 1938 tarihli Rusça yazı, Komintern yayın organlarında çıkmamıştır. Yazar, 13 sayfalık yazının birinci sayfasının sol üst köşesine el yazısıyla Rusça olarak "yayımlanmadı" notunu(4) düşmüştür. Yazının Komintern'in dergisi için hazırlandığı, ancak bilinmeyen bir sebeple yayımlanmadığı, ancak kısa bir süre sonra Atatürk'ün ölümüyle benzer fikirlerin daha özet şekilde basıldığı görülmektedir. Atatürk'ün ölümünden hemen önce kaleme alınmış ve ilk defa gün ışığına çıkartılan bu yazı, arşivde (RGASPI) fond 495, liste 11, dosya 393, yaprak 79-91 numaralarıyla saklanmaktadır.

Sayfalarımızda yer alan kutuda ilgili bölümlerini aktardığımız üçüncü belge de TKP'nin Genel Sekreteri Dr. Şefik Hüsnü'nün "Ferdî" imzasıyla Komintern'e gönderdiği 16 Kasım 1938 tarihli mektubudur. Bu belge de ilk defa yayımlanmaktadır.

Alman Faşizminin yükselişi ve desantralizasyon

Bu üç belge/yazı, Alman faşizminin yükseldiği, İkinci Dünya Savaşı'nın kendini hissettirdiği koşullarda kaleme alınmıştır. Komintern'in 1935 yılındaki VII. Kongresi'nde alınan kararla her ülkede Anti-Faşist Halk Cepheleeri kurma siyaseti benimsenmiştir. Bu siyasetin Türkiye koşullarına uyarlanması özellikle Ankara hükümetinin Sovyet dostu olması dikkate alınmıştır. Buna bağlı olarak TKP yönetiminden partinin Komintern'le doğrudan bağlı siyasi faaliyetlerini sonlandırması istenir. "Desantralizasyon" dönemi (1937-1943) olarak adlandırılan bu süreçte partililer, yasal mücadele yolunu seçecek ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) gibi siyasi partilerde örgütlenecektir. Bu siyaset gereği Kemalist iktidarın milli bağımsızlığa, toplumsal gelişmeye hizmet eden, memleketin ve halkın yara-

rına olan bütün icraatları faal olarak desteklenmelidir. Dünyada faşizmin yükseldiği koşullarda işçi hakları gibi konularla hükümeti zorlamak geri plana bırakılmıştır.(5)

Diğer taraftan Türkiye'nin öznel durumuna bakıldığında da Atatürk'ün hasatalığı ve ardından ölümüyle birlikte CHP içinde ayrışmanın yaşanması ve karşıdevrimci güçlerin görece güç kazanması dikkat çekmektedir.

"Yüce komutan Atatürk"

TKP'nin Kemalizm ve 10 Kasım 1938 değerlendirmelerine Atatürk'ün ölümünün hemen arifesinde yazılan "Türk Halkını Birleştirmek" yazısıyla başlanabilir. Çok yüksek ihtimalle TKP yetkilisi İ. Erdem olan yazar, Alman faşizmine karşı mücadelenin gereklerini ele alırken Atatürk ve dönemi üzerine şu satırları yazmıştır:

"Kahraman halkımız, 1921-1922 yıllarında İnönü, Sakarya ve Dumlupınar savaş meydanlarında ülkemizi boyunduruk altına almak isteyen emperyalist planları darmaduman etmişti. Türk halkı, yüce komutan Atatürk'ün yönetiminde unutulmaz ezici darbeler vurmuş ve emperyalist işgalcilerin ordularını dağıtmıştı. Haymana bataklıklarında, Afyon'un kayalık dağlarında, İzmir vadisinde Türk halkı bağımsızlık ve barış için fedakâr kahramanlığıyla savaştı.

Komünist Enternasyonal dergisi. (1920)

Kahraman halkımız, gerçek barışı, gerçek bağımsızlığı arzulayarak aynı zamanda emperyalizmin ülke içindeki ajanlarına karşı, gericiilere ve sultan rejimine karşı da savaştı. Barış ve bağımsızlığa Delibaş'a, Anzavur'a, Damar Ferit'e ve onlar gibilere karşı savaşımadan ulaşmak mümkün olabilir miydi?

Kahraman halkımız, işgalcileri denize döktü ve kanlı sultan rejimini yıktı. Bu mücadeleyle barış davasını savundu.

“İktisadi komuta merkezleri geri alındı”

Türk halkının kurtuluş mücadelesi, ardından ‘barış’ cephelerinde de devam etti, öyle ki bağımsızlığımız sadece siyasi değil, tam, yani iktisadi ve kültürel anlamda da olmalıydı. Bu amaçla Cumhuriyet hükümetimiz, birbiri ardına daha önce ülkemizin kalkınmasını engelleyen ve milli bağımsızlığımızı tehdit eden yabancı sermayenin elinde bulunan ülke içindeki iktisadi komuta merkezlerini ele geçirdi. Bu prangaları parçalamak için hükümet, yabancı şirketlere ait olan demir yollarını, elektrik ve telefon santrallerini, kömür, bakır ocaklarını vd. geri aldı.”

Aldıkları bütün bu darbelerle karşı

Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet'in 10. yıl kutlamalarında. (29 Ekim 1933)

emperyalistlerin planlarından vazgeçemediğini belirten yazar, artık bu planlara Alman faşistlerinin sahip olduğunu vurgular ve Atatürk'ün daha Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanların Türkiye'nin iç işlerine karışmasına kararlılıkla karşı çıktığını belirtir. Atatürk, savaş sırasında Erich von Falkenhayn gibi Alman komutanlarının uzaklaştırılmasını talep etmiştir. Yazarın ifadesiyle Türk halkı bunu unutmamıştır ve unutmayacaktır, Türk milli onurunu kanlı postallarıyla ayaklar altına alanlar sonsuza dek hafızalardan silinmeyecektir.

“Gericiler, Atatürk'ün hastalığından yararlanıyorlar”

Gericiler unsurların CHP içinde de bulunduğunu ifade eden yazar, daha sonra şöyle devam eder:

“Onlar, hükümetin iç ve dış politikasını her şekilde sağa kaydırmaya çalışıyorlar. Bunu yaparken hastalığından yararlanarak Atatürk'ün otoritesini kırmaya ve onu gölgede bırakmaya çalışıyorlar. Hükümetle sarmaşmış prensipsiz insanlardan oluşan bu kirli sürü, Atatürk'ün hastalığını çıkarıcı amaçları için kullanmaya çalışıyor. Onun arkasından iktidar savaşına şimdiden başladılar. Onlar, alçakça hainliklerini hayata geçirmenin önünde engel olarak gördükleri Atatürk'ü iş başından uzaklaştırmak istiyorlar.

Cumhuriyetimiz, 15 yaşına ulaştı. Eskiye, saltanatın feodal teokratik geçmişinin artıklarına son vermek, Cumhuriyet rejimini sağlamlaştırmak ve halkın yaşamını iyileştirmek için çok çaba harcadı, bir dizi reformlar yapıldı. Ancak gerici unsurlar, Cumhuriyet rejiminin düşmanları, bağımsız Cumhuriyet Türkiye'sinin düşmanları, alçakça faaliyetlerine devam ediyorlar. (...)

“Sağ unsurların hedefi Altı Ok”

Sağ unsurların, gericilerin ve ülke içindeki faşist ajanların bütün darbeleri, Cumhuriyetimizin kazanımlarına yönelik. Onlar, sistematik olarak anayasanın ve Halk Partisi programının altı umdesini (Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve Devrimcilik) hedef alarak her şekilde Cumhuriyet'in temellerini ortadan kaldırmaya çalışıyorlar.

Gericilerin amacı, Türk halkının dış ve iç düşmanlarla mücadelesinde birliğini bozmaktır. Onlar, her aracı kullanarak Halk Partisi'nin Milli Kurtuluş Savaşı'nın devrimci geleneklerine sadık kalan unsurlarına baskı uyguluyorlar.

Basın özgürlüğü, dil reformu ve Latin alfabesine geçiş, Atatürk tarafından kararlılıkla hayata geçirilmiş ve cehaletle gerici etkilerden kurtarmak için halka sunulmuştur. Ancak şimdi gericiler, halkın iradesi ve arzusuna karşı basın ve söz hürriyetini oldukça sınırlayan basın hakkındaki kanunu parlamentodan geçirmeye başladılar. (...)

“150'liklerin affına eleştiri”

Faşizmin ajanları, hükümet ve parlamento üzerinde baskı kurarak elinde silahla Cumhuriyet'e karşı savaşan gericiler için af çıkartmayı başardı. ‘150'likler’ için af ve demokratik unsurlara karşı baskının güçlenmesi, gericiliğin Türkiye’de ne kadar gemi azya aldığını gösteriyor.

Halk Partisi hükümeti, birçok kez işçilerin, köylülerin ve nüfusun orta tabakalarının hayat şartlarının iyileştirilmesinin gerekliliği konusunda açıklamalar yaptılar. Bu önlemleri hayata geçirmeye uğraştılar, ancak Halk Partisi'ndeki gerici

İ. Erdem'in “Türk Halkı Cumhuriyetin Bağımsızlığının Bekçisidir” başlığını taşıyan yazının birinci sayfası.

Samsun

Tosun Çıkan yer

Samsun

Çarşamba

Samsun

Türkiye Komünist Partisi, her zaman Türk halkının çıkarları için mücadele etti. Türk komünistleri, kaniyla canıyla kendi vatanı Türkiye'nin has evlatlarıdır.

“Geçmişte yanlış ve sekte bir tavır aldık”

Türkiye Komünist Partisi’nin bazı yanlışlar yaptığı ve geçmişte, farklı süreçlerde yanlış ve sekte bir tavır aldığı doğrudur. Parti, bunu samimiyetle ve açıkça kabul ediyor. 1936’dan itibaren Komünist Partisi, samimi Kemalistlerle işbirliği yapmaya hazır olduğunun altını birçok kez çizmiştir ve temel görevini Cumhuriyet’in bağımsızlığıyla gelişmesinin korunması için Türk halk kitlelerini birleştirmek olarak görmektedir.

Komünist Partisi, samimi Kemalistlere, Halk Partisi’nin üyelerine elini uzatıyor ve vatanımızın özgürlüğü adına, 17 milyon Türk vatandaşının, kadınının ve çocuğunun kurtarılması adına Türkiye’nin iki siyasi partisinin güçlü işbirliğinin temelini atılmasını öneriyor. Bu iki partiyi vatanın ilerlemesine ve barışçıl gelişimine yönelik iradeler birleştiriyor.

“Bağımsızlık tehlikeye düşerse ordunun ilk neferleri olacağız”

Türk ordusunun kahraman fedakâr askerlerinin o kadar kan döktüğü Türkiye’nin bağımsızlığını koruma mücadelesi, halkın kutsal bir borcudur. Biz, komünistler, Türkiye’nin bağımsızlığının tehlikeye düşmesi durumunda bağımsızlığın ordusunun ilk neferleri olacağımızı ilan ediyoruz.

Mücadelenin ortak bayrağı olarak Halk Partisi’nin ve Cumhuriyet’in anayasasının Altı Ok’unu kabul etmeye hazırız: Devrimcilik, Halkçılık, Devletçilik, Milliyetçilik, Cumhuriyetçilik ve Laiklik. Ve ilan ediyoruz ki, hepsi birlikte ve her biri tek bizim tarafımızdan mücadeleimizin ve davamızın ilkeleri olarak kabul edilmekte ve benimsenmektedir.

Uluslararası durumun gerginleşmesi ve ülke içinde gericielerin faaliyetleri, her onurlu Türkiye vatandaşını doğrudan şu soruyla yüz yüze bırakmıştır: Savaşmak ve özgür olmak mı, köleleştirilmek mi?

Cevap veriyoruz: Türk halkı köle olmayacak, bağımsızlığın kaybedilmesine tahammül etmeyecek. Bunun içinse mil-

Atatürk’ün naaşı İstanbul’da götürülürken.

li düşünen bütün unsurları, işçi sınıfı ve köylülükle hemen birleştirmek ve halkı bağımsızlığı korumaya yönelik tek bir iradede bir araya getirmek.”

Değerlendirme

Yukarıda ve yazımıza ek kutularda aktarılan belgeler incelendiğinde TKP’nin Atatürk’e, Kemalizm’e, Atatürk sonrası CHP’ye, Alman faşizmine ve iç gericiliğe karşı yürütülmesi gereken politikalarla bakışı net bir şekilde görülmektedir.

TKP, o dönemde Komintern’in belirlediği politikaya uygun olarak uluslararası planda Alman faşizmine karşı mücadeleyi esas almaktadır. Komintern’deki TKP temsilcisi tarafından Alman tehdidinin ikinci bir Kurtuluş Savaşı’nın verilmesine yol açabileceği görülmektedir. Bu koşullarda halkı birleştirmek ve tek bir cephe kurmak temel görev olarak benimsenmiştir. Bu hareketin öncü unsurları da CHP ve TKP’dir. Diğer taraftan Türkiye’nin güçlü ve bilinçli bir orduya ihtiyacı vardır. Ordu, Cumhuriyet’in ve bağımsızlığın teminatı olarak değerlendirilmektedir.

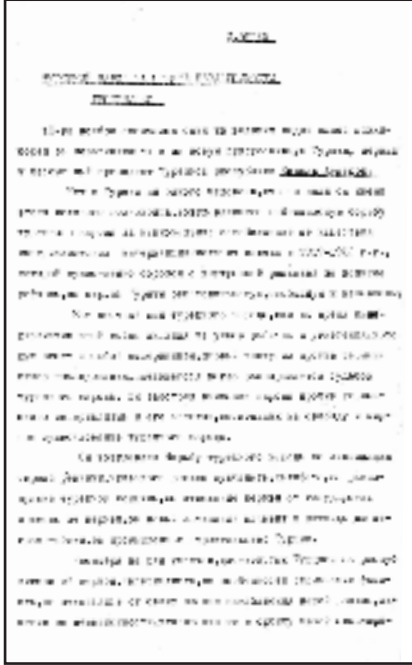
Bu noktada Mustafa Kemal Atatürk ile İsmet İnönü’nün önderlik ettiği İstiklâl Savaşı tecrübesi örnek alınmalıdır. Atatürk ve Kemalizm sadece İstiklâl Savaşı pratiğiyle değil, Cumhuriyet devrimleri ve kazanımları ile bağımsızlığın sağlanmasını süreciyle de yol göstermektedir. Komintern’deki TKP temsilcisine göre birleşik cephenin programı da “daha ileriye taşımak üzere” Altı Ok olarak kabul edilebilir. Bu anlamda TKP, “desantralizasyon” süreci ve kararıyla birlikte kapalı toplantılarda, gizli raporlarda ve kamuoy-

yuna açık beyannamelerde birçok defa dile getirdiği gibi, temsilcisi aracılığıyla bir kez daha geçmiş siyasetleri açısından açık bir özeleştiride yapmaktadır.

Ancak mücadele, sadece dış cephe değil, iç cephede de devam etmektedir. TKP liderleri, CHP içinde gerici unsurların güç kazandıklarını ve devrimlerden geri dönüş tehlikesini tespit etmektedir. Bu gerici unsurlar, özellikle Atatürk’ün hastalığını fırsat bilmişlerdir, hatta onu iktidardan uzaklaştırmak istemektedir. Gericilerin hedefinde Altı Ok vardır. Aynı kesimler, diğer yandan işçi sınıfının haklarını almasını da engellemektedir. Feodalizmle uzlaşma eğilimleri de devrimleri tehdit etmektedir. TKP’nin aynı dönemde Dersim İsyanı’nı gerici olarak değerlendirmesi ve isyanın bastırılmasını açık bir şekilde savunması(6) bu tabloyu tamamlamaktadır. TKP, CHP’den feodal unsurlara karşı daha tutarlı bir tavır beklemektedir. Ayrıca işçi sınıfının ve köylülüğün ekonomik durumu da mutlaka düzeltilmeli ve demokratik hakları tanınmalıdır. CHP’nin bu temeldeki adımları, içindeki gerici unsurlar tarafından durdurulmaya çalışılmaktadır.

TKP önderliği, gerek Atatürk’ün hastalığı gerekse de ölümünden sonra CHP’de yaşanan ayrışmada İsmet İnönü’yü ilerici ve demokratik güçlerin temsilcisi olarak görmektedir. TKP’nin bu çerçevede yaptığı tahliller, ilerleyen süreçte doğrulanacak, karşıdevrimci unsurlar olarak görülen grup Demokrat Parti’yi kuracaktır.

Türk halkı Cumhuriyet'in bağımsızlığının bekçisidir

"Türk Halkını Birleştirmek"
başlıklı yazının birinci sayfası.

Tam metnini sunduğumuz bu yazı, Rusçadan Hüseyin Erman Süllük tarafından çevrilmiştir. Dipnot ve arabaşlıklar bize aittir:

10 Kasım günü çağımızın en büyük insanlarından, bağımsız ve ilerici yeni bir Türkiye için savaşan, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ve ebedi Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk vefat etti.

Türkiye'de onun ismini bilmeyen tek bir insan yoktur. O, 1919-1922 yılları arasında emperyalist işgalci orduların akınlarına karşı Türk milletinin milli kurtuluşu için muzaffer savaş yöneten ve büyük reformlar, barış ve cumhuriyetçi, özgür ve bağımsız Türkiye için içerideki gericilerle kahramanca mücadele eden yüce komutandır.

Türk halkının onurlu evladı olarak, daha emperyalist savaş esnasında emperyalizmin getirdiği köleliğin ve sömürünün korkunçluğunu görerek Türk halkının kaderini küstahça belirlemeye yeltenen Alman komutasına ilk o karşı çıkmıştır. Türk halkının özgürlüğüne ve

huzurlu yaşamına el uzatan Alman emperyalizmine ve ajanlarına karşı halkın duyarlılığını keskinleştirmiştir.

Atatürk Devrimlerine bakış

O, Türk halkının kara yobazlığın, kanlı saltanat ve hilafet rejiminin tasfiyesi, Türk kadınının eşitliği, dinin devletten, eğitimin dinden ayrılması, yeni Latin alfabesi ve okuryazar oranının yükseltilmesi ve Türkiye sanayisinin inşası için verdiği mücadeleye önderlik etmiştir.

Cumhuriyet döneminde elde edilen bir dizi başarıya rağmen emperyalistler, özellikle de Alman faşistleri, vatanımızı esaret altına alma, bağımsızlığına son verme, maceracı savaş siyasetlerinin yörüngesine çekme ve ülke içerisindeki belirgin konumlarını koruma planlarından vazgeçemediler. Onlar, ülkemizdeki kara yobaz vatan hainleri olan eski feodallerin, yabancı sermayeye bağlı büyük kapitalistlerin ve bir araya gelmiş toplumun döküntülerinin arasında kendilerine dayanak buldular. Alman faşizminin ve ajanlarının entrikaları, daha şimdiden ülkemizin üstüne kara bulutlar getirdi. Bu bulutlar, Türk halkının bağımsızlığını, özgürlüğünü ve huzurunu, şanlı Atatürk'ün ve yakın silah arkadaşı İsmet İnönü'nün önderliğinde büyük kahramanlıklarla ve fedakârlıklarla elde edilen her şeyi halkın elinden almakla tehdit etmektedir.

CHP eleştirisi

Ama gericiler nasıl bu kadar güçlenip Türk halkının kazanımlarına tehdit olabildiler?

Gerçekten halkçı bir politika, gericiliğin başını kaldırmasına asla izin vermez ve vatanımızın çıkarlarının, bağımsızlığının ve Cumhuriyet düzeninin korunması için kitleleri ve halkın her kesimini birleştirdi. Ancak pratikte Atatürk, halkın gücünü zayıflatacak ve gericiliğin konumunu güçlendirecek bir siyasetin yürütülmesine müsamaha gösterdi. Bu siyaset,

Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu'nun 1920-1936 yılları arasında Moskova'da kullandığı bina. (V. I. Pyatnitskiy, *Osip Pyatnitskiy i Komintern Na Vesah İstorii*, Harvest, Minsk, 2004)

gericilerin işçi ve köylülere, demokratik unsurlara karşı çıkmasını kolaylaştırdı. Halkın demokratik hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması, işçi örgütlerinin yasaklanması, işçi hareketi ve Komünist Partisi üyelerinin takibatı, demokratik basının takibatı, bütün bunlar, ülkenin ilerici güçlerini, yani vatanımızın bağımsızlığı için savaşanların gücünün zayıflamasına yol açtı ve düşman gericileri kuvvetlendirdi.

Burada Atatürk'ün Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesindeki tutarsızlığı ve olumsuz yönü görülmektedir.

Atatürk döneminde yürütülen bütün bu siyasete bağımsızlık davasına düşman güçler neden oldu. Bu durumu gericiler, Türk halkını bölerek ve demokratik, özgür halk hareketini bastırarak Türk halkının elde ettiği bütün kazanımları kanlı, emperyalist saldırganlara satmanın zeminini hazırlamak için her şekilde kullanmaya kalktılar.

"CHP'yle gericiliğe ve emperyalizme karşı ön saftayız"

Biz, Türk komünistleri, Türk halkının onurlu ve sadık evlatları olarak bu tehlikelerin kesin olarak farkındayız. Bizim yerimiz, tüm milletle ve milli kurtuluş mücadelesinin kazanımlarını savunmaya ve geliştirmeye hazır olan Halk Parti-

si'nin üyeleriyle omuz omuza gericilikle ve emperyalizmin ajanlarıyla yürütülen savaşın en ön saflarıdır.

Kemal Atatürk, daha 1927(7) yılında Türk gençliğine Türkiye'nin bağımsızlık ve bütünlük mücadelesinin bayrağını sebatla taşıması öğüdünü verdi ve vatanımızın bağımsızlığını ona dayanarak elde ettiği ve güçlendirdiği SSCB'nin uzattığı dost eline sıkıca sarılmak gerektiğini sıkça hatırlattı.

"Altı Ok'u daha yükseğe ve ileriye taşıyacağız"

Bu öğüt, her onurlu Türkü fedakârca ve kararlılıkla bağımsızlık, refah, barış ve Türk halkının özgürlüğü için mücadele etmekle vazifelendiriyor. Atatürk, Cumhuriyet Halk Partisi'ni kurdu ve

onun amblemine vatanımızın gelişme yolunu gösteren Altı Ok'u koydu: Devrimcilik, Halkçılık, Devletçilik, Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik ve Laiklik. Türk komünistleri, Halk Partisi'nin bu Altı Ok'unu ve Cumhuriyet'in anayasasının temellerini daha yükseğe ve daha ileriye taşımak üzere kabul etmeye hazırdır.

Türk halkı, yeni Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'den nasıl bir politika bekleme hakkına sahiptir? Kendi çıkarlarına uygun, iç gericiliğin ve faşist saldırganların sinsi planlarına son veren, aynı zamanda işçilere, köylülere ve aydınlara, tüm halka, vatanımızın bağımsızlığını korumak, Cumhuriyet rejimini güçlendirmek ve geliştirmek için demokratik özgürlükler veren bir politika beklemek onun hakkıdır.

Türk komünistleri, bütün halkla beraber tüm enerjisiyle hükümetin gericiler

lere karşı, faşist saldırganların entrikalarına karşı vatanımızın bağımsızlığını koruma, ekonomik ve kültürel gelişimi, demokrasinin ve özgürlüklerin ilerlemesi, büyük Sovyetler Birliği'yle ve barış, kültür, gelişim için savaşan tüm halklarla dost ilişkilerin kurulması yönündeki bütün eylemlerini destekleyecektir.

Türk komünistleri, vatanımızı seven ve vahşi emperyalistlerin kölesi olmak istemeyen Türklerin bütün gücünü birleştirmesi, Alman faşizminin ajanlarının, gericilerin, vatan hainlerinin ve teslimiyetçilerin entrikalarına kökten son vermek, kanlı vahşi yaratıkların vatanımıza karşı yaptıkları alçak planları bozmak ve Türk halkının özgürlüğüyle bağımsızlığını korumak için mücadele edecektir.

Dr. Şefik Hüsnü'nün mektubu

Atatürk'ün son ayları ve ölümü sonrası gelişmelerle ilgili Komintern arşivinde yer alan başka bir belge de TKP'nin Genel Sekreteri Dr. Şefik Hüsnü'nün "Ferdî" imzasıyla kaleme aldığı 16 Kasım 1938 tarihli mektubudur. Mektup, 25 Kasım günü TKP'nin Moskova'da bulunan Komintern'deki temsilcisi İs-

mail Bilen'e ulaşmıştır. İsmail Bilen de "Marat" imzasıyla mektup hakkında Komintern'e bir rapor sunmuştur. 27 Kasım 1938 tarihli, "Gizli" ibareli rapor, "TÜRKİYE HAKKINDA BİLGİ (Ferdî Yoldaş'ın 16.XI-1938 tarihli mektubu)" başlığını taşımaktadır. İsmail Bilen, daktiloyla Rusça yazdığı raporun sağ üst köşesine el yazısıyla Türkçe "Bir nüshası Dimitrof Yoldaş'a verilmiştir. Diğer nüsha Marat'ta. 28/XI/938" notunu düşmüştür. Bilen, raporunda Şefik Hüsnü'nün mektubunun genelini dolaylı, az bir kısmını ise doğrudan aktarmıştır. Bilen, Şefik Hüsnü'nün mektubunu Türkçe olarak Ezop diliyle(8) yazdığını da raporunda söylemektedir. Belge, arşivde (RGASPI) fond 495, liste 11, dosya 392, yaprak 24-28 numaralarıyla kayıt altındadır.

CHP'deki ayrışma

İsmail Bilen, o sıralar Paris'te Türkiye'ye dönmek için izin bekleyen Dr. Şefik Hüsnü'nün farklı kaynaklardan elde ettiği bilgiler temelinde mektubu kaleme aldığını belirtir. Mektubun geniş bölümü Atatürk'ün ölümü sonrası gelişmelere ve cumhurbaşkanlığı seçimlerine ayrıl-

mıştır. Mektuba göre daha Atatürk'ün hastalığının ağırlaşmasıyla birlikte Halk Partisi'nde, özellikle de yönetici çevrelerinde cumhurbaşkanlığı yarışı hızlanmıştır. Atatürk'ün vefatının 5 ay öncesinden bu yarış bağlamında partide üç grup meydana gelmiştir.

Dr. Şefik Hüsnü Birinci Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Cephesi'nde.

İsmail Bilen'in Dr. Şefik Hüsnü'nün mektubu ile ilgili raporunun birinci sayfası.

Atatürk, İnönü ve Bayar Ertuğrul yatında. (8 Temmuz 1936)

Mektupta başını Celal Bayar'ın çektiği birinci grupta bütün sağ unsurların toplandığına işaret edilmektedir. Bu grubun cumhurbaşkanı adayı, Londra Büyükelçisi Fethi Okyar'dır. Okyar, mektupta koyu bir İngilizperver olarak tanımlanmaktadır. Okyar'ın eskiden beri İsmet İnönü'ye muhalif olduğu belirtilirken, Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimine de değinilmiştir. Dr. Şefik Hüsnü, Fethi Okyar'ın adaylığının en büyük destekçileri olarak da eski İç ve Dışişleri Bakanları Şükrü Kaya ve Tevfik Rüştü Aras'ı göstermektedir. Bu yüzden her ikisi de yeni kurulan kabinenin dışında tutulmuştur.

İkinci grupta ise muhafazakâr unsurlar bulunmaktadır. Onların adayı da Fevzi Çakmak'tır. Ancak bu grubun büyük gücü yoktur.

“İnönü, ilerici ve demokratik kesimlerin temsilcisi”

İsmet İnönü, Tevfik Rüştü Aras, V. M. Molotov ve M. M. Litvinov Moskova'da Kiev Tren Garı'ndan çıkarken. (1932). (Rusya Film Fotoğraf Belgeleri Devlet Arşivi (RGAKFD) B-3448)

Üçüncü grubun adayı İsmet İnönü'dür. TKP'nin lideri, Halk Partisi'nden ilerici ve demokratik eğilimli kesimlerin, özellikle de ordudaki sol eğilimli subayların İnönü'nün adaylığını desteklediğini ifade eder. Bu grubun faaliyetleri yoğunlaşmış olamadığından bütün girişimleri, daha seçim arifesinde tüm iktidar aygıtını elinde tutan birinci grup tarafından bastırılmıştır.

Şefik Hüsnü, Atatürk'ün vefatının arifesindeki koşullarda tek gerçekçi adayın Fethi Okyar olduğunu yazmıştır. O sıralarda İsmet İnönü'nün neredeyse şansı yok gibidir. Hatta İnönü, o dönemde polis gözetimi altında bulunmaktadır. Şefik Hüsnü, bununla ilgili bir örnek de verir. Bir buçuk ay önce İnönü, Ankara'dan İstanbul'a gitmek istemiş, İçişleri Bakanlığı bu yolculuğu yasaklamıştır. İnönü, gitmeye kalktığında trenden indirilmiştir. Şefik Hüsnü, eskiden beri İnönü'yle Aras ve Kaya arasında bir sürtüşme olduğuna dikkat çeker.

“İnönü'nün İstanbul'a gidişi engelledi”

TKP'nin lideri, İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesinde Atatürk'ün bıraktığı vasiyetin de rol oynadığının altını çizmiştir. Atatürk, hayattayken sözlü ve yazılı olarak ölümünden sonra yerine İnönü'nün geçmesini istediğini belirtmiştir. Bu vasiyetin ortaya çıkmasıyla Bayar, birinci gruptan uzaklaşmaya başlamış, bunun sonucunda da bu grupta bölünme yaşanmıştır. Böylece üçüncü grubun konumu hemen sağlamlaşmıştır. Şefik Hüsnü'ye göre İnönü'nün oybirliğiyle seçilmesi, güçler dengesindeki değişimin ve aynı zamanda Halk Partisi içindeki bölünmenin dışarıya gösterilmek istenmemesinin bir sonucudur. Ancak yine de Kaya ve Aras son ana kadar Atatürk'ün vasiyetinin dikkate alınmaması ve Okyar'ın seçilmesi konusunda ısrarcı olmuşlardır. Şefik Hüsnü, bütün bunların Halk Partisi içindeki büyük bir ayrışmaya işaret ettiğini belirtir. Atatürk'ün ölümünden sonra sular durulmamıştır, tam tersine görünen o ki daha da derinleşecektir.

İsmail Bilen, raporunda Şefik Hüsnü'nün İnönü'yle ilgili şu satırlarını doğrudan aktarmıştır:

“İsmet hakkındaki bütün bilgi ve duyumlar, onun daha önceden savunduğu görüşlerini değiştirmedikleri yönünde. O, hâlâ Sovyet-Türk dostluğuyla Türkiye'nin bağımsızlığının temel garantisi ve temel dayanağı olan SSCB'yle ittifakın kesin gerekliliğine inanıyor.”

Bilen, İnönü'nün konumuyla ilgili bu bilgi ve duyumların ne kadar doğru olduğunu yakın gelecekteki gelişmelerin ve İnönü'nün tavrının göstereceğini ifade etmiştir. Şefik Hüsnü, mektubunun devamında gelecek cumhurbaşkanlığı seçimlerinin bir buçuk yıl sonra yapılacağını ve gerici çevrelerin seçim hazırlıklarına başladığına dair söylentilerin olduğunu da eklemiştir. Bu çevreler, entrikalarla kaybettikleri konumlarını geri kazanmaya çabalayacaktır. Şüphesiz İnönü'ye karşı bütün sağ, gerici ve faşist yanlısı unsurlar birleşecektir.

TKP'nin özeleştirisi

Yukarda sunulan ilk belgede TKP yetkilisi, partinin Kemalizme bakışında özeleştiride bulunduğunu ifade etmektedir. Bu özeleştirisi, parti tarafından kapalı toplantılarda, gizli raporlarda veya kamuoyuna yönelik bildirilerde birçok kez dile getirilmiştir. Erden Akbulut'un buna dair hazırladığı belgelerden bazı örnekler, aşağıda dikkatinize sunulmaktadır:

“Hükümeti hep eleştirmek bizi kitlelerden kopardı”

Moskova'da G. Dimitrov'un odasında, P. Togliatti'nin başkanlığında, Dr. Şefik Hüsnü'nün (Ferdî) raportörlüğünde “Türk Sorunu” gündemiyle toplanan Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu'nun 5 Kasım 1936 tarihli oturumunda TKP Genel Sekreteri Dr. Şefik Hüsnü'nün yaptığı konuşmadan:

“Partinin görevi: Partimiz, durum ve amaç saptamada, sekterlikten çok zarar gördü. Parti, ülkenin iç durumuyla ilgili tahlillerde her zaman yalnızca olumsuz yanlarını söyledi ve hükümetle ilgili olarak da hep kötüleyici davrandı. Bu durum Partiyi sekter görüş ve isteklere götürdü.

Örneğin, biz Türkiye’de burjuva demokratik devrimi sloganını savunuyoruz. Bu sorun, daha henüz Kemalist hükümet tarafından çözülmedi. Bizim parti doğru sloganlar ileri süreceği ve eylemlerinde onlara dayanacağı yerde, her vakit Kemalist hükümetin kesin olarak görevini yapamaz duruma gelmesini bekledi. Bu tutumuyla parti, kitlelere giden kendi yolunu kesiyordu.

Belirtmek gerekir ki, ülkedeki yoldaşlar, gerek Komintern ile, gerekse partinin yurtdışı komitesiyle yeterince iyi bağlanamadılar. Onlar VII. Kongre’nin ruhunu anlayamadılar ve sekter tutumlardan kurtulamadılar. Mesela İş Kanunu’yla ilgili kampanya sırasında bizim yoldaşlar, hükümetin kanun taslağını inceleyip öğrenecekleri ve onun

eksikliklerini gösterecekleri yerde, bütün başka projeye ortaya çıktılar ve onu biricik taslak olarak işçi sınıfı arasına dağıttılar.”(9)

“Sekter politikamız yüzünden yanlış slogan atıyorduk”

Aynı toplantıda Reşat Fuat Baran’ın (Sıtkı) yaptığı konuşmadan:

“Ferdî yoldaş, bizim Kemalist hükümete ilişkin olumsuz tutumumuzu anlattı. Ferdî yoldaş dedi ki, Kemalist hükümet burjuva demokratik devrim sorunun çözmedi. Şüphe yok, bu çok önemli, fakat bu geçek durumla ilgili olarak söyleneceklerin tümü değil. [Mustafa] Kemal, büyük önemi olan pek çok reform yaptı. Kemalist hükümet, Sultanın hükümetini devirmekten başlayarak devlet aygıtını kurmağa kadar bir sıra reform yaptı, ki biz bunları yanlış değerlendirdik. Biz, Kemalist önlemlerin karşısında tümüyle inkârcı bir tutum takındık. Biz olumlu yanları ağza almaktan korkuyorduk, olumsuzları ise hızla yayıyorduk (işçilere ulaştırıyorduk). Sekter politikamız yüzünden biz ortaya bir dizi yanlış slogan atıyorduk. Ben, bu konuda şunu da eklemek zorundayım: Biz yalnızca politik sorunlarda değil, ekonomik sorunlarda da irreel (gerçeğe uymayan) sloganlar ileri sürüyorduk, bu nedenle kitleler onları anlayamıyorlardı. Biz ise uzun yıllar var oluşumuza karşın, politik etken olamadık.”(10)

“Kemalizmin ileri unsurlarıyla anlaşma olanağını kaybettik”

“Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi (Komünist Enternasyonal Seksiyonu)” imzalı, Ocak 1937 tarihli, “Gizli” ibareli “Türkiye Komünist Partisi’nin Çalışması ve Taktiği Üzerine Karar”’dan:

“Parti yönetiminin yanlışlarının baş nedeni, Kemalistlerin ülkede tek başına egemenliklerini kurdukları zamandan beri, Partinin Kemalizme karşı sistemli olumsuz tutumudur. Parti yönetiminin bütün eylemlerindeki sekterliğin kökü de

bundadır. Parti, Kemalistlerin İngiltere ve Fransa’yla bağladıkları sözleşmelerle ulusal çıkarlara zarar verdiklerini, Musul ve Osmanlı borçları gibi yaşamsal önemdeki sorunlarda boyun eğmelerini örnek göstererek, iktidar partisinin artık ulusal bağımsızlığı etkin biçimde savunacak ve bundan sonra toplumsal ve siyasal reformlar yapacak durumda olmadığı sanısında idi. Buradan hareketle şu sonuca varılmıştı: Kemalist hareket, burjuva demokratik devriminin hiçbir sorununu çözemez, bu nedenle Kemalist diktatörlük alaşağı edilmeli ve doğrudan doğruya ‘işçi ve köylü demokratik diktatörlüğü’yle değiştirilmelidir. Parti, Halk Partisi’nde çok sayıda ilerinin varlığını ve ileride bunların pekala ileri rol oynayabileceğini gözden kaçırmıştır. Oysa bu, Halk Partisi’ne karşı genel olarak savaş değil, ona baskı yapma taktik hattını telkin etmeliydi.

Şefik Hüsnü.

VII. Kongre tarafından seçilen Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu Sekreteryası'nın üyeleri: Soldan sağa P. Togliatti, D. Manuilskiy, K. Gottwald, G. Dmitrov, O. Kuusinen ve W. Pieck. (Diğer üyelerin (A. Marty, W. Florin, M. Trilisser, ve Van Min) fotoğraflarının olduğu bölüm dönemin gizlilik koşulları gereği kesilmiştir.) (V. İ. Pyatnitskiy, *age*)

Kemalistlerin rolünü böyle yanlış değerlendirme, parti yönetimini, demokratik gelişmeyi elbirliğiyle ilerletmek için Kemalist hareketteki ileri unsurlarla anlaşma yapma olanağından yoksun bıraktı. Bu yanlış değerlendirme, ülkenin demokratik gelişme çizgisi konusunda partinin doğru istemler ileri sürmesine, bu uğurda halk yığınlarının kazanılmasına ve bu istemleri gerçekleştirilmesi için hükümetin sıkıştırılmasına da engel oluşturdur.

Ülkemizdeki durumun bu yanlış değerlendirilmesi, esas olarak parti yönetiminin yaptığı tüm hataları anlatmaktadır.

Barışı ve Türkiye'nin bağımsızlığını korumak için yığınları kazanma mücadelesinde yaptığı hatalar şundan ibarettir: Parti yönetimi, Kemalistlere ilişkin doğru olamayan değerlendirmesinin sonucunda, ülke içinde ve dışındaki savaş kışkırtıcılarıyla mücadele için Kemalist çevrelerde müttefik aramada ve bunların yardımıyla savaşa karşı mücadelede ve ülkemizin bağımsızlığını sağlamada tutacağı yolu bulamadı. (...)

"Ulusal Devrim'in kazanımlarını ve devrimci geleneklerini yeterince anlamadı"

Halk yığınlarını harekete geçirip barışı güçlendirme işinde olduğu gibi,

Türkiye ile SSCB arasındaki dostluk ve ittifak ilişkilerini güçlendirme işinde de, Partiye, yine onun Kemalist hükümetle ilgili doğru olmayan tutumu engel oldu. Parti yönetimi, aynı şekilde, bu konuda da Kemalist hükümetin politikasını yalnızca eleştiriyor ve yığınlara Türk hükümetinin bu ittifakla ilgili tutumunda dürüst olmadığını, onun kendini büyük ölçüde emperyalist devletlere bağlı hissettiğini göstermeye çalışıyordu.

Parti yönetimi, Ulusal Devrim'in ka-

zanımlarının ve devrimci geleneklerinin önemini yeterince anlamadı. Parti, yığınlara ulusal devrimin önemli yanlarını açıklayıp Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin en doğru savunucusu olarak hareket edeceği yerde, o, kendi davranışlarıyla yığınlardan soyutlandı ve böylece Kemalist Halk Partisi'nin, ulusal bağımsızlığın ve ulusal onurun biricik savunucusu olarak görünme uğraşlarını kolaylaştırdı.

Parti yönetiminin Kemalist hükümet ile Halk Partisi'ne ilişkin alanlardaki hatalı değerlendirmeleri de örgütün yığınlardan kopmasına yardım etti ve partinin, devrimci reformları geliştirmesi için Kemalistleri zorlama amacıyla yığınları seferber etmesine engel oldu. Söz konusu reformlarla ilgili olarak, bunları ilerletme talebinde bulunacağı, hükümete vaatlerini sürekli hatırlatacağı ve bu yolda Halk Partisi sıralarından güç kazanmak için eleştirilerinde olumlu bir tutum alacağı yerde, Parti yönetimi, bu reformlara karşı tamamen olumsuz bir tutum yolunu tuttu ve yığınları reformların sürdürülmesiyle ilgilendirmede. Bu ise, izleyen şu hatayı doğurdu: İşletmelerde, köylerde, varolan yığın örgütlerinde yığınlar içinde çalışmanın belirleyici öneminin küçümsenmesi.

Celal Bayar, Moskova'da M. İ. Kalinin'le. (RGASPI fond 422, liste 1, dosya 209, yaprak 1)

Dr. Şefik Hüsnü'nün (B. H. Ferdi) Eylül 1935 tarihinde verilen Komünist Enternasyonal Uluslararası Denetleme Komisyonu üyeliği kartı. (RGASPI fond 495, liste 266, dosya 38)

Parti yönetiminin yanlış tespiti, aynı şekilde komünistlerin Halk Partisi'ne ve onun etkisindeki yığın örgütlerine ilişkin tutumunda da gösterdi. Halk Partisi'ndeki gerici yönelişleri eleştireceği, onlarla mücadele edeceği ve böylece onun sıralarındaki ilerici öğeleri destekleyeceği yerde, Parti, Halk Partisi'nin bütün politikasını hiçbir ayırım yapmaksızın toptan mahkûm etmeye ve Halk Partisi'nin gericilikle uzlaşmaya gittiğini, kapitalizme teslim olduğunu sürekli vurgulayarak, ona karşı topyekûn bir sava-

şa kalktı. Yığınlar bu hedefi anlayamadı; bu yöneliş komünist partisini yığınlardan uzaklaştırdı ve Halk Partisi'nin yığınları etkilemedeki tekeli koruma uğraşlarını kolaylaştırdı. Böylece Parti, Halk Partisi içindeki gerici unsurlara karşı, ondaki ilerici güçlerle birlikte mücadele etme olanağından kendini yoksun etmiş oldu. (...)

“Sosyalist değil, burjuva demokratik devrimin arifesindeyiz”

Komünistler anlamadılar ki, ülkemizde burjuvazi siyasal görüşlerinde ve istemlerinde hiç de fikir birliği içinde değildir. Burjuvazi kampında hükümetin ekonomi politikasıyla ilgili sorunlarda, dış politikasında ve toplumsal önlemlerinde çok ciddi anlaşmazlıklar vardır. Bu nedenle komünistlerin görevi, politikalarında, söz konusu anlaşmazlıkları göz önünde bulundurarak burjuvazinin ilerici güçleriyle birlikte, burjuva kampındaki gerici kesimlere karşı etkinliklerde bulunmaktır.

Komünistlerin bu tür tutumları, onların komünist programlarından vazgeçtikleri anlamına gelmez. Fakat biz şimdi daha sosyalist devrimin arifesinde değiliz, biz halen burjuva demokratik devrimin sorunlarını çözmenin arifesindeyiz. O nedenle komünistlerin görevi, politikalarını belirlerken, sloganlarını ve istemlerini formüle ederken azami esneklik göstermektir, ki bunlar her anın somut durumuna düşün ve yığınları azami ölçüde harekete geçirsinsin.”(11)

“Bu hataları düzeltmeyi kararlaştırdık”

15 Şubat 1937'de kabul edilen “Türkiye Komünist Partisi Çağrısı (Türk Halkına!)” başlıklı beyannameden:

“Biz, Türk komünistleri, bütün Türk halkı önünde açıkça ve dürüstçe söylüyoruz ki, önceki politikamızda bizler bir hayli hata yaptık, bu, halk yığınlarıyla ilişki kurmamızı güçleştirdi. Bu çağrının bütün içeriği gösteriyor ki, bizler, bu hataları düzeltmeyi ve politikamızı değiştirmeyi kararlaştırdık. Bu karar, bizim bütün gücümüzü, tüm onurlu Türklerin ortak davasının zaferi için koşulsuz verme yolundaki sarsılmaz irademizin bir ürünüdür.”(12)

“Yeni vaziyete aykırı, klişeler içinde kapanmış bir haldeyiz”

Bu çağrıdan altı ay önce kaleme alınmış “Türkiye Komünist Partisi'nin yeni taktikasına dair merkez komitesinin beyanati” başlıklı, 15 Ağustos 1936 tarihli taslak metinden:

“Partimiz uzun müddet, ve bilhassa son seneler zarfında, gündelik meseleleri işlemekte ve hükümet siyasetinin tezahürlerini tenkitte, dar görüşlü bir tekkeci (sekte) alışkanlığa saplanıp kalmıştır. Bu yüzden kütlelerle temasımız, ve başlıca vazifemiz bu kütlelerin iktisadi ve siyasi hareketlerini idare etmemiz çok güçleşmiştir.

Reşat Fuat Baraner. (1940'ların ilk yarısı)

Atatürk ve İnönü.

Memleketimizin mukadderatını ellerinde tutan milli burjuvazi ve onun hükümeti hakkındaki görüşlerimizde, senelerdir, geçmiş bir devrenin şartlarını andıran, faşist harp provokasyonlarının hakim bulunduğu yeni vaziyete aykırı, klişelerle formüller içinde kapanmış bir haldeyiz. Umumiyet üzere halk fırkası diktatörlüğünü -halk kütlelerinin hareket ve teşkilatlanma serbestilerini boğan- alalade askeri bir diktatörlük gibi üstünkörü mahkum etmekle iktifa ettik. Onun cumhuriyete irtica kuvvetlerinin saldırısına ve suikastlerine karşı koruyuculuk vasfı ve islahatçılığı üzerinde durmağa lüzum görmedik. (...)

Bu yanlış siyaset, hükümet faaliyetlerinin müspet taraflarını görmemezlikten gelemeye; henüz inkılap kuvvetlerini teşkilatlandırmak ve kat'i mücadele için hazırlamak yoluna girmeği becermemiş olduğumuza bakmayarak

uluorta 'amale ve köylü hükümeti' şiarını ileri sürmeğe; ve faaliyetlerimizi bu şiar etrafında temerküz ettirmeğe bizi sürükledi.

Inkılabin menfaatlerine bu derece zararlı bir tekkeci (sekte) yola sapmanın mesuliyeti en başta partimizin idare edici organına merkez komitasına aittir. Biz bu mesuliyetin bütün ağırlığını idrak ediyoruz ve onu tamamiyle üzerimize alıyoruz. Bunu yaparken aynı zamanda, devamı bir intihardan başka demek bir şey olmayan bu gidişi hemen nihayet vermeğe, büyük bir azm ile karar vermiş bulunuyoruz. Lenin-Stalin taktikasını azami derecede benimsemeye çalışan, kadrolarımız, bundan sonra basmakalıp düsturlar içinde kapanıp kalmaktan titizlikle sakınacaklar; yeni hadiseler karşısında süratle vaziyet alacaklar, ve amele sınıfına ve bütün emekçi halk kütlelerine faydalı hareketlere ön ayak olacaklardır.”(13)

Dipnotlar:

(1) İ. Erdem'in, "desantralizasyon" kararının alınmasının ardından Dr. Şefik Hüsnü ve Reşat Fuat Baraner'in ayrılmasından sonra Moskova'da kalan o dönem Komintern'deki TKP temsilcisi İsmail Bilen olması muhtemeldir. Bilen, o dönemde Komintern'in iç yazışmalarında "Marat" adını kullanırken, Komintern yayın organlarında da "Rasim Davaz" imzasıyla yazılar yazmıştır. Ancak Bilen'in 1942 yılından itibaren Moskova Radyosu'nda "Erdem" adıyla yayın yaptığı bilinmektedir. Bu yazıda kullanılan "İ." kısaltmasının da "İsmail" olması ihtimali göz önünde bulundurulabilir. Ayrıca TKP adına bu kadar kesin bir dille politika belirten bir yazının mutlaka üst düzey bir yetkili tarafından kaleme alınmış olması gerekir. Nitekim "desantralizasyon" politikasından dolayı o sıralarda Türkiye'deki TKP Merkez Komitesi (MK) ile Komintern'in irtibatı da sıkı değildir. Moskova'da bulunan TKP temsilcisi İsmail Bilen, parti adına Komintern nezdinde bu kadar net fikir beyan edebilecek yegâne kişidir. Kendisine danıştığımız konunun uzmanlarından Erden Akbulut da İsmail Bilen'in "İ. Erdem" takma adını kullanmış olmasını muhtemel görmektedir.

(2) Bkz. **Komintern Belgelerinde Türkiye-2: Kemalist Cumhuriyet**, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 1994, s.78-80.

(3) Şu noktaya da işaret etmek yararlı olacaktır: Yazının aslı, büyük olasılıkla Türkçedir ve önce Rusçaya çevrilerek gözden geçirilmiş ardından Almancaya çevrilmiştir.

(4) İsmail Bilen de Bulgaristan'daki evinde sakladığı ve halen TÜSTAV arşivinde bulunan bazı yazılarının üstüne "yayımlanmadı" veya "Düzeltilmeler Dimitrov'un" şeklinde not düşmüştür. Bu da "İ. Erdem" in İsmail Bilen olduğu kanısını güçlendirmektedir.

(5) Bkz. Mete Tunçay, **Türkiye'de Sol Akımlar (1925-1936)**, c.2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.163-164, 652-673.

(6) Dersim İsyanı'na dair TKP ve Komintern raporları için bkz. Mehmet Perinçek, **Sovyet Devlet Kaynaklarında Kürt İsyanları**, 5. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mayıs 2014, s.165-176, 461-470.

(7) Belgede daktiloyla "1928" yazılmış olup, daha sonra elle düzeltilmiştir. Almanca metinde "1928" olarak kalmıştır. Atatürk'ün *Nutuk*'undaki "Türk Gençliğine Hitabe" kastedilmektedir.

(8) Ezop dili, siyasi baskı dönemlerinde sansüre uğramamak ya da gizli yazışmaların başkaları tarafından anlaşılmasını engellemek için fikirlerini üstü kapalı biçimde anlatmaya yarayan bir çeşit yöntemdir. Şefik Hüsnü'nün mektubunda bazı kişi, yer adlarının ve terimlerin daha önceden kararlaştırılmış başka sözcüklerle ifade edildiği anlaşılmaktadır.

(9) Mete Tunçay, **age**, s.654.

(10) **Age**, s.655.

(11) **Age**, s.660-662.

(12) **Age**, s.666-667.

(13) **Age**, s.667-668.